

élet felnövekedése régen bekövetkezett, s a *Dunántúl*, az *Alföld* és a *Tiszatáj* ma már nem hirt hoz erről a folyamatról, hanem eredményeinek összegzését tárja elénk.

Mert e három antológia — s olvasásuknak ez a végső tanulsága — arról győzhet meg bennünket, hogy vidéki irodalom, a szó régi értelmében, ma már nincsen; csupán országos irodalom létezik. Egységes magyar irodalom, melynek legerősebb színárnyalatait ma már nem a szülőföld, a táj, a természeti környezet, a helyi történelmi örökség, hanem az irányzatok, élmények, sorsok és esztétikák változatai alkotják. A vidéki költőnek még hibái, gyengeségei sem a „provincia” torzításai, sokkal inkább egyetemes eszmei vagy esztétikai gondok következményei. Ha az elébb tájegységek szerint lajstromoztuk a költőket, csupán a három kötet beosztásának engedelmeskedtünk. Valójában inkább a mai magyar líra nemzedékei és irányzatai szerint kellett volna osztályoznunk. Hogy csak a Szeged vidékieknél maradjunk, nincs-e minden tájegységi „beosztásnál” erősebb kapcsolat — mondjuk — Andrássy Lajos és Benjámín László költészete között? A *Tiszatáj* költői országos áramlatokhoz, országosan testet öltő költői sorsokhoz igazodnak: Andrássy Lajos vagy Lódi Ferenc ugyanazt a próbákon átvergődött, önmagát családok ellenében megőrző, eszményeit sérülések után is fenntartó elkötelezettséget élte át, mint Benjámín László, Tamási Lajos vagy Sipos Gyula. Akác István, Hatvani Dániel, Raffai Sarolta, Polner Zoltán, Simai Mihály éppúgy társa az alföldi Buda Ferencnek, Ratkó Józsefnek, a dunántúli Arató Károlynak, Bertók Lászlónak, mint akár a fővárosban kibontakozó Ágh Istvánnak, Bella Istvánnak és Horgas Bélának.

Egyébként az országos színvonalhoz igazodás volt az antológiák szerkesztőinek gondja is. A *Dunántúl*-t válogató Pákolitz István, Tüskés Tibor, az *Alföld*-et szerkesztő Kiss Tamás és a *Tiszatáj*-at összeállító Mocsár Gábor egyformán igényes és szigorú minőségi mércét állított a költők és a versek elé. Nem ragaszkodtak a bejelentőlaphoz, inkább azokat szerepeltették, akik egy-egy város, egy-egy vidéki irodalmi folyóirat (a Jelenkor, az Alföld és a Tiszatáj) vonzásában írják verseiket. Így került a Miskolcon élő Akác István a *Tiszatáj* vagy a Budapestben dolgozó Balogh László, Kapusi Imre az *Alföld* költői közé. Helyeslehetjük ezt, valamint azt a szerkesztői megfontolást is, hogy nemcsak az ismertebb alkotóknak, hanem a kevésbé közismerteknek, az önálló kötettel nem rendelkezőknek és a legfiatalabbnak is igyekeztek helyet szorítani. Olvastunk meglepetéseket: viszonylag ismeretlen költőket, akik feltűnően érett művészettel, fiatalokat, akik figyelmet keltő ígéretekkel léptek fel az antológiák lapjain. Hadd utaljunk csupán az *Alföld*-ben szereplő Balogh Lászlóra, a *Dunántúl*-ban jelentkező fiatal Makay Idára, Pék Pálra vagy a *Tiszatáj* tehetséges bemutatkozóira: Katona Juditra, Németh Ferencre. A szegedieknek különben is meglehet az a büszke örömmük, hogy a legtöbb induló tehetséget ezúttal ők vezették a nyilvánosság elé. Az antológiák egynemű kevéssé ismert költőjére a könyvkiadás is bátran felfigyelhetne. (*Magvető Könyvkiadó 1967.*)

POMOGÁTS BÉLA

AZ ELVI FŐMÉRNÖK, A SZUBJEKTÍV (ÉS EGYÚTTAL OBJEKTÍV) VEZETŐ, MEG A FEKETE BULA KONKRÉTAN

JEGYZETEK KOLOZSVÁRI GRANDPIERRE EMIL ÚJ KÖNYVÉRŐL

Ez a különös és érthetetlen cím csak addig furcsa, amíg kezünkbe nem vesszük Kolozsvári Grandpierre Emil *Eljegyzés mai módra* c. új könyvét. Azután nyomban természetesnek és érthetőnek tűnik. Nemcsak annyiban, hogy megértjük a szavak jelentését, hanem úgy is, hogy megértjük az író-t. Az író-t, aki nemrég ünnepelte 60. születésnapját, de ennek ellenére (vagy tán éppen ezért) olyan fiatalos, mintha húszéves volna. Ez K. Grandpierre titka, varázsa: egyszerre fiatal és idős, kamasz és felnőtt. Mélyen gondolkodó igazi filozó-

fus, és könnyed tréfás kedvű igazi bohém. Olyan, mint maga az élet: komoly és vidám, nehéz és könnyű, szép és csúnya, lehangoló és kedvre derítő; de mindez nem külön-külön, hanem egyszerre, egy időben. Legalábbis ilyenek látjuk K. Grandpierre írásából, remek stílusú, magukkal ragadó szépségű elbeszéléseiből. Miről is szólnak ezek a kis írások? Főleg mai témákról, a mai eljegyzésről, a mai interjúról, a mai könyvkiadásról, a mai házasságról, a mai leánykérésről. Mindezekben a mai jelenségekben van valami tegnapi, sőt

tegnapelőtti, de van valami holnapi is. Szellemesen, gunyorosan bemutatni a régit, bemutatni, bár a tükör, amelyet elének tart, görbe; föl kutatni az átmene-
tiben az újat: ez az, amit K. Grandpi-
erre elvégez. Nem, nem kifiguráz és
nem dicsér, csak bemutat. Cinkos szem-
hunyorítással, bölcs derűvel, felülről, de
mégis belülről. Mintha azt mondaná,
széttárt karokkal: ez van, ezt kell sze-
retni.

Természetesen hősei is mai emberek:
diztingvált, ötvenes főmérnök, saját ko-
csival és saját bungalóval a Duna-ka-
nyarban, aki — hogy K. Grandpierre
stílusánál maradjunk — ráharap egy
frankó klafa, húszéves, lázítóan piros
nadrágos és palakék pulóveres bigére, és
totál belesik (ez utóbbi szavakat a pi-
ros nadrágos lány mondaná így, a fő-
mérnök — persze — másképpen fogal-
mazna). Másik hőse egy fiatal diák, aki
állati balhéba keveredik, de megismer-
kedik a lében a fekete bulával (egy
Anita Ekberg, csak feketében), és egy
kevés szövegelés után, mivel mindkettő-
jüknek héréza van a családi bulitól, új
életet kezdenek, és minden rendbe jön.
Szerepel a hősök között egy magas
szinten dolgozó vezető is, részlegének
vezetettsége mindig elérte az elégedett-
ségi fokot, de egy egyszerűségében és
összetettségében perspektivikus hiba mi-
att kénytelen szubjektív és objektív ol-
daláról egyaránt önkritikát gyakorolni,
mind a közönség felé, mind maga felé.

A szereplőkről talán ennyi is elég íze-
lítőnek. Azért ne gondoljuk, hogy felü-
letesek, értéktelenek. Ha jassznyelven
beszélnek is, igen természetesen, talpra-
esetten gondolkodnak és cselekszenek, a
piros nadrágos lány is, a diák is, a fekete
bula is. Önállóak, megvan a határozott
véleményük mindenről, élvezik az éle-
tet; igaz, néha elbizonytalanodnak, de
hamar feltalálják magukat. Mai fiatalok,
a mindenkori fiatalság lázas türelmet-
lenségével, újat keresésével, gyermeki
naivságával és felnöttes komolyságával.
Az argó természetesen szokatlanul hat
(legalábbis leírva szokatlanul), de az is
igaz, hogy vannak (elég sokan vannak),
akik használják.

K. Grandpierre-nek ebben a művében
nyelvilag, stiliztikailag bravúros megol-
dásokat élvezhetünk, és nagyszerű nyel-
vi jellelmzést is. Micsoda hatalmas ismerete
van az írónak a különböző rétegnyelvekből,
és micsoda pompás ön-
mérséklettel használja fel, sohasem ön-

célúan, hanem a mondanivaló érdeké-
ben. Egy-két mondattal megteremti a
történet hangulatát, néhány szavából
úgy érezzük: ismerjük a szereplőket. És
— az előbbi részletek után kissé talán
furcsán hangzik — K. Grandpierre
nagyszerűen tud magyarul, mai magya-
rul is. Nyelvünk mai alakulásáról, a ré-
tegnyelvek szerepéről, kíváncsok vagy
nem kíváncsok voltokról lehet vitatkoz-
ni, K. Grandpierre stílusának jogosságá-
ról, úgy érzem, nem érdemes. Többen
vádolhatják: miért próbálja irodalmi
rangra emelni a jassznyelvet azzal, hogy
megörökíti írásaiban. Nem, nem próbál-
ja. Csak használja. Használja, mert van,
mert szereplői így beszélnek. Mint író,
így lesz hiteles.

És mi a véleménye mai nyelvünkről?
Egy kérdés, amelyet először helyett írt
bevezetésében (*Utazás nyelvünk körül*)
fogalmaz meg: „hogyan csináljunk a há-
rom magyar nyelvből egységes, irodalmi
nyelvet?” Hogy mi ez a három nyelv?
Feleletül elmondja egy úti élményét. A
szakaszban vidékiek közé került, a
nagy mama elmesélt egy esküvőt, népie-
sen; a nagylány unoka a folyosón be-
szélgetett az íróval jassznyelven, meg-
érkezvén pedig egy régi barátja sírja
el neki bánatát mai hivatali nyelvün-
kön. (Mellesleg: a sorok között úgy
érezzük, hogy ezt itéli el igazán K.
Grandpierre, ezt a nyelvet tartja ká-
rosnak, csúnyának. Igaza van, az is.)
Az egységes irodalmi nyelvre vonatkozó
kérdéshez kis történeteket alkot, egy-
szer az egyik, máskor a másik nyelvet
használja.

Azt tapasztaljuk tehát ebben a köte-
tében is, mint régebbi írásaiban több-
ször: valamely irodalmi jelenség magya-
rázatát kísérli meg történetek segítségé-
vel, és ugyanakkor — mint Boldizsár
Iván rámutat (*Élet és Irodalom* 1967.
I. 14.) — a valóság jelenségeit is cse-
lekményekkel magyarázza.

Látszólagos könnyedsége mögött nagy-
fokú tudatosságot érzünk, a fegyelme-
zett, gondolkodó író tudatosságát, aki
értelmünkhöz szól, erkölcsi és nyelvi
ítélőképességünkre hivatkozik, de ő ma-
ga nem ítél, csak ábrázol. Az életet áb-
rázolja, komolyan, de szórakoztatóan,
felületesen, de mélyen, és — ami a leg-
fontosabb — igazán. (*Magvető Kiadó*
1966.)

VÉGH JÓZSEF MIHÁLY